

Плаксiєнко В. Я.,
д. е. н., професор, завідувач кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю,
Канцедал Н. А.,
к. е. н., доцент, доцент кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю,
Полтавська державна аграрна академія

ІНФОРМАЦІЙНА РОЛЬ ОБЛІКОВИХ СИСТЕМ У ГЛОБАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Термін «система» є одним із найбільш загальноживаних понять, яке вказує на певний об'єкт пізнання (об'єднане ціле), що складається із структурно пов'язаних частин (елементів) та має як мінімум один вхід і один вихід, внаслідок чого забезпечується зв'язок із зовнішнім середовищем.

У дослідженні системи як поняття автори Коваленко І. І., Бідюк П. І., Гожий О. П. відмічають, що «найбільш «прикладним» і в той же час досить простим і загальним є наступне визначення: система – це сукупність елементів, певним чином пов'язаних і взаємодіючих між собою для виконання заданих цільових функцій. При цьому під «цільовою функцією» визначається якась (можливо, й умовна) зовнішня стосовно системи ситуація, до реалізації якої прагне система» [2, с. 11].

Виходячи з цього, термінологічна сутність поняття «система обліку» в цілому являє собою узагальнену модель дійсності, інформаційна складова якої дозволяє впливати на реальні об'єкти, аналізувати та прогнозувати їх поведінку.

Найбільш широке термінологічне поле використання поняття «система обліку» належить економічній сфері. У цьому аспекті «система обліку» тісно корелює з такими поняттями як: економічна система; інформаційні системи і комунікаційні технології; бюджетна система; податкова система; статистична система; аналітична система; система контролю; система менеджменту та ін.

Головною цільовою функцією облікових систем різних рівнів є надання інформації різним групам користувачів.

Функціональний зв'язок облікових систем із зовнішнім середовищем (іншими системами) залежить від інформаційних потреб та запитів відповідних користувачів та здатністю реагувати на такі запити. Саме тому метою підготовки фахівців обліку і оподаткування є генерація знань і вмінь, орієнтованих на програмні результати, що передбачають всебічне розуміння облікових систем та їх соціальної ролі у глобальному вимірі. Зокрема, такими програмними результатами є:

1) розуміння місця і значення облікової, аналітичної, контрольної, податкової та статистичної систем в інформаційному забезпеченні користувачів обліково-аналітичної інформації у вирішенні проблем в сфері соціальної, економічної і екологічної відповідальності підприємств (ПР 02) [4];

2) знання механізмів функціонування бюджетної і податкової систем України та врахування їх особливостей з метою організації обліку, вибору системи оподаткування та формування звітності на підприємствах (ПР07) [4];

3) вміння аналізувати розвиток систем, моделей і методів бухгалтерського обліку на національному та міжнародному рівнях з метою обґрунтування доцільності їх запровадження на підприємстві (ПР18) [4];

4) вміння організувати, розвивати, моделювати системи обліку і координувати діяльність облікового персоналу з урахуванням потреб менеджменту суб'єктів господарювання (ПР04) [5];

5) вміння обґрунтовувати вибір оптимальної системи оподаткування діяльності суб'єкта господарювання на підставі діючого податкового законодавства (ПР08) [5];

6) вміння розробляти та оцінювати ефективність системи контролю суб'єктів господарювання (ПР11) [5].

Для фахівців з обліку й оподаткування основою для розуміння поняття «облікова система» є власне, визначення бухгалтерського обліку, що у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3] трактується одночасно як «процес» та як «система» («бухгалтерський облік – процес...»; «внутрішньогосподарський (управлінський) облік – система...» – прим. авт.).

В ході аналізу термінології згаданого вище нормативного документа зустрічаються поняття «спрощена система обліку і звітності» (для окремих законодавчо визначених суб'єктів підприємницької діяльності); «система реєстрів обліку» (в уточненні порядку обрання форми бухгалтерського обліку); «система і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності і контролю господарських операцій»; «система рахунків і реєстрів аналітичного обліку».

Беручи до уваги зазначене вище, а також заважаючи на незворотність глобалізаційних процесів, в тому числі й інституційну взаємодію економічного середовища з соціальною, екологічною, політичною сферою, вважаємо, що поняття «облікова система» у глобальному вимірі виходить за межі бухгалтерського і, навіть, господарського обліку та може визначатися як система збору, обробки, накопичення, зберігання та передачі інформації, що відповідає потребам і запитам певних груп користувачів. Проте, це зовсім не означає зменшення ролі бухгалтерського обліку як науки на глобальному рівні, оскільки основу її методології становить процедура виміру об'єктів, явищ або процесів.

Варто наголосити, що будь-які облікові системи не можуть ігнорувати принцип використання міри, бо використання міри є об'єктивною і необхідною умовою для визначення параметрів реальних соціально-трудоових, економіко-правових та еколого-економічних відносин [1, с. 20].

Якщо ж поняття «система обліку» стосується суб'єктів господарювання, які згідно законодавства зобов'язані вести бухгалтерський облік та складати фінансову звітність, визначальним у розумінні його економіко-правової сутності є методологічний інструментарій бухгалтерського обліку як науки, практична реалізація якого здатна забезпечити валідність облікової системи та максимальний ефект від її інтеграції з іншими інституційно пов'язаними системами.

Основними класифікаційними ознаками бухгалтерських облікових систем можуть бути: організаційно-правові форми господарювання; види господарюючих суб'єктів; критерії їх віднесення до мікропідприємств, малих, середніх чи великих та інші ознаки.

Таким чином, під обліковою системою слід розуміти сукупність взаємопов'язаних елементів, що забезпечують вимірювання об'єктів (явищ або процесів) та генерування інформації щодо них відповідно до потреб внутрішніх і зовнішніх користувачів.

Література

1. Канцедал Н. А. Наукова інтерпретація методології обліку у працях корифеїв бухгалтерської думки. Облік і фінанси. 2018. № 2(80). С. 16.-23. URL: <http://www.afj.org.ua/ua/article/566/>
2. Коваленко І. І., Бідюк П. І., Гожий О. П. Вступ до системного аналізу: Навчальний посібник. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2004. 148 с.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність [Електронний ресурс]: Закон України від 02.04.2020. № 996-XIV. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 5.05.2020).
4. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти [Електронний ресурс]: Наказ від 19.11.2018. № 1260. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/06/071-oblik-i-opodatkuвання-bakalavr.pdf>(дата звернення: 5.05.2020).
5. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування» для другого (магістерського) рівня вищої освіти [Електронний ресурс]: Наказ від 10.07.2019. № 958. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/07/12/071-oblik-i-opodatkuвання-magistr.pdf>(дата звернення: 5.05.2020).